

Zeventiende-eeuws charter geschonken door Stichting Langedijker Verleden

Het Regionaal Archief mocht dinsdag 23 oktober een prachtige schenking in ontvangst nemen van de Stichting Langedijker Verleden. Arie Kaan, bestuurslid van de Stichting, overhandigde directeur Paul Post van het Regionaal Archief Alkmaar een zeventiende-eeuws charter (een officiële oorkonde op perkament).

Het charter van 26 juli 1661 is ondertekend door een van de markantste figuren uit de Gouden Eeuw: Johan de Witt, raadspensionaris van Holland – elf jaar voordat hij en zijn broer werden gelyncht in Den Haag. Het zegel onderaan de oorkonde met het rand-schrift *Sigillum Ordinum Hollandia* is het grootzegel van de Staten van Holland en Westfriesland, de instantie die de oorkonde uitgaf. In deze akte werd vastgelegd dat Noord-Scharwoude (“Noortscherwout op Langedijk”) een jaarlijkse belasting mocht heffen op de inwoners. Die belasting was nodig omdat alle dorpen en steden binnen de Westfrieze Omringdijk moesten meebetalen aan het onderhoud van de dijk die hen beschermde tegen het water van de Zuiderzee. Om het geld voor het onderhoud bijeen te krijgen besloten de “schepenen, vroetschappen en regeerders” uit Noord-Scharwoude om een “jaerlijcx pont ofte schelingschot” te heffen op de

inwoners. Ook nieuwe inwoners van buitenaf mochten belast worden. En wie door “erffnisse ofte andersints moechelijck” verrijkt werd, kon rekenen op een belastingverhoging die jaarlijks mocht worden aangepast. Iedereen in Noord-Scharwoude betaalde dus mee aan de bescherming tegen de Zuiderzee: de vroedschap van het dorp kon zich “geen billicker nochte egaelder middel” voorstellen.

Het Groot Proces

Het meebetalen aan het onderhoud van de Westfrieze Omringdijk ging niet altijd van harte. Oostelijk en westelijk Westfriesland hadden ruzie over de kosten van het onderhoud van de dijk. De Omringdijk beschermde het hele gebied, maar doordat de Heerhugowaard, Schermer, Zijpe en Wieringerwaard waren drooggelegd, lag het westen van het gebied bijna nergens meer aan zee. Dat gold natuurlijk niet voor het oosten, dat nog volop aan zee lag. Er ontstond ruzie en een slepende rechtszaak over de vraag hoeveel er betaald moest worden. Het proces duurde van 1637 tot 1695 en staat bekend als het Groot Proces.

Oostelijk Westfriesland kreeg gelijk. Dat besluit was eigenlijk al ver voor 1695 genomen, zoals ook blijkt uit het geschonken charter.

Noord-Scharwoude moet namelijk meebetalen aan het onderhoud van de Omringdijk langs de Zuiderzee in beheer bij de waterschappen De Vier Noorderkoggen en Drechterland.

Het charter zal worden gerestaureerd door het Regionaal Archief en het zal daarna voor iedereen online te zien zijn. De Stichting Langedijker Verleden krijgt de lijst waarin het charter werd bewaard weer terug, met een mooie reproductie van het origineel.

Kunst in het Archief: van Mondriaan tot Van Everdingen

Het Regionaal Archief heeft samen met de Kunstuitleen, onze buurman in het gebouw aan de Bergerweg, een educatief programma samengesteld onder de titel *Van Mondriaan tot Van Everdingen*. Het programma is bedoeld voor leerlingen van groep 6, 7 en 8 van het basisonderwijs. In een ochtend maken zij kennis met allerlei vormen van kunst en met kunstenaars uit verschillende eeuwen.

De Kunstuitleen laat de leerlingen kennismaken met figuratieve en abstracte kunst. Veel kinderen vinden abstracte kunst maar lelijk: "Het stelt niks voor". Met een figuratief kunstwerk als uitgangspunt maken de leerlingen zelf een abstract kunstwerk. En dat blijkt toch niet zo eenvoudig als het lijkt. Ook in het Regionaal Archief is kunst te vinden. Tijdens een rondleiding door de depots worden daar voorbeelden van getoond: een met pen versierde hoofdletter in een vijftiende-eeuws boek, ingekleurde kaarten in de zeventiende-eeuwse Kanselbijbel, foto's uit de vorige eeuw en illustraties in kinderboeken van uitgeverij Kluitman zijn soms ware kunstwerken. Tevens geven allerlei

bronnen en documenten in het Archief informatie over kunstenaars en de kunstgeschiedenis van Alkmaar en omgeving. Door het maken van een aantal opdrachten leren de leerlingen hoe ze informatie kunnen vinden over bijvoorbeeld de Alkmaarse schilder Caesar van Everdingen en de in Den Helder geboren kunstenaar Anton Pieck. Zo worden zij zich ervan bewust dat kennis over de achtergrond van een kunstenaar en over de tijd waarin een kunstwerk is gemaakt de waardering van een kunstwerk kan vergroten. Het programma is opgenomen in het aanbod van CultuurPrimair, een samenwerkingsverband tussen scholen, culturele instellingen en gemeenten in Noord-Kennemerland.

Op zoek naar Texelse archieven

Sinds september is Savannah Aloserij, student aan de Reinwardt Academie te Amsterdam, bij het Regionaal Archief Alkmaar aan haar afstudeerstage begonnen. Zij onderzoekt welke Texelse particuliere archieven er zijn, waar ze bewaard worden en wie daarvoor de contactpersoon is.

Archieven van particuliere instellingen, zoals bedrijven, kerkgenootschappen, verenigingen, stichtingen en families, zijn van groot belang bij het vastleggen van het collectieve geheugen van stad en streek. Het Regionaal Archief is daarom actief bezig een collectie van deze archieven te vormen die representatief is voor het hele werkgebied. Een van de tien gemeenten in ons werkgebied is Texel. Deze gemeente sloot zich in 2016 aan bij het Regionaal Archief. Savannah gaat de Texelse particuliere archieven in kaart brengen, zodat het Regionaal Archief bezoekers die zich bezighouden met de geschiedenis van Texel kan doorverwijzen naar de personen en organisaties die deze archieven beheren. Ook een onderzoek naar de mogelijkheden om deze archieven voor de toekomst te bewaren is daarbij relevant. Savannah's afstudeerproject zal daarom worden afgesloten met een advies over hoe het beste kan worden omgegaan met deze archieven.

< Illustratie bij 'Kunst in het Archief' op de website van CultuurPrimair. Op de voorgrond het kleurkaartje uit het werkboekje van Jan Dirksz. Zoutman (1617/18-1697) (Regionaal Archief Alkmaar, Collectie Aanwinsten, inv.nr 390). Daarachter een fragment van het schilderij 'Kleurrijke Geschiedenis' van Anneke Peereboom.

Het Alkmaars Geuzenbord

Dit jaar werd in oktober, de Maand van de Geschiedenis, voor de vierde keer de verkiezing van het 'Stuk van het Jaar' gehouden. Een evenement georganiseerd door de Nederlandse archieven waarbij iedereen via internet kan stemmen op zijn of haar favoriete archiefstuk. Het thema dit jaar was 'Opstand'. 44 organisaties namen deel aan de verkiezing.

De polsstokbriefjes

Ook het Regionaal Archief Alkmaar deed weer mee. Met, hoe kan het anders gezien het thema, de 'polsstokbriefjes'. Deze briefjes speelden een belangrijke rol tijdens het Beleg van Alkmaar in 1573 en hadden grote gevolgen voor de geschiedenis van Alkmaar, de regio en uiteindelijk van heel Nederland. Mede dankzij deze briefjes werd Alkmaar de eerste stad in de Republiek die een Spaanse belegering doorstond. Vandaar de bekende kreet "van Alkmaar de victorie!".

Twee van die 445 jaar oude polsstokbriefjes hebben de tand des tijds doorstaan en worden bewaard in het Regionaal Archief. Ze bevatten noodkreten vanuit Alkmaar. De stad dreigde in Spaanse handen te vallen en de geuzen moesten te hulp schieten. De zeedijken moesten doorgestoken worden, zodat de Spanjaarden door het wassende water hun beleg moesten afbreken. De briefjes werden vervoerd in het uitgeholde uiteinde van de polsstok die de boodschapper bij zich had tijdens zijn tocht. Zo werden ze vanuit Alkmaar naar het slot van Schagen gesmok-

keld, waar het hoofdkwartier was gevestigd van geuzenleider Diederik Sonoy.

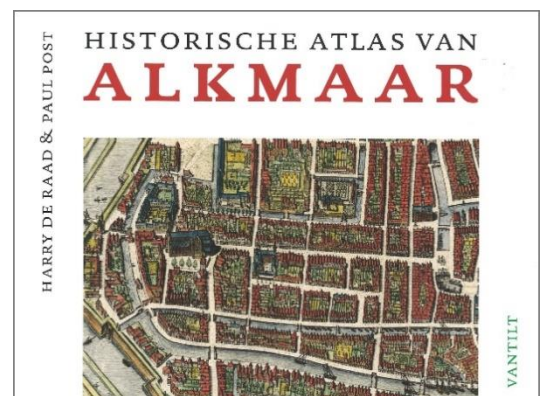
De polsstokbriefjes zijn bij de verkiezing van het 'Stuk van het Jaar' als zesde geëindigd. De eerste plaats ging naar de door het Centraal Bureau voor Genealogie ingestuurde 'Kattebelletjes uit de Belgische Opstand', kleine briefjes die tijdens de Belgische Opstand in 1830 zijn verstuurd door een gewone soldaat.

Geuzenbord, de 'limited edition' nu met korting voor Vrienden van het Archief

Ter ere van de polsstokbriefjes en hun deelname aan de verkiezing van het 'Stuk van het jaar' heeft het Regionaal Archief een variant van ganzenbord laten maken: het Geuzenbord. Deelnemers moeten zo snel mogelijk met hun polsstokbriefje vanuit Alkmaar naar het slot te Schagen komen. De illustraties van het spel werden gemaakt door Eric J. Coolen. Het spel is gratis af te halen bij het Regionaal Archief. Daarnaast is er een 'limited edition' gemaakt met een stevig kartonnen bord in een fraaie doos, met dobbelstenen, pionnen en een uitgebreid verhaal over de tocht van een van de boodschappers, de Alkmaarse stadstimmerman Maarten Pietersz. van der Mey. Het spel is verkrijgbaar bij het Regionaal Archief en bij spellenspecialist De Spellentoren (Koningsweg 28, Alkmaar), en kost € 9,99.

Voor Vrienden van het Archief geldt een speciale korting op deze 'limited edition': als u het spel afhaalt in de studiezaal van het Regionaal Archief betaalt u € 7,50. Deze kortingsactie loopt tot 1 februari.

Ook voor twee andere pas verschenen boeken geldt een Vriendenkorting: de *Historische Atlas van Alkmaar* (door Harry de Raad en Paul Post) en *Uit beeld; wat er in Den Helder aan erfgoed verdween* (door Jan T. Bremer) zijn voor de Vriendenprijs van € 15,00 verkrijgbaar. U heeft daarover al eerder bericht ontvangen.

Nieuw in de tijdschriftenviewer

Een belangrijke bron van informatie over de geschiedenis van het gebied van het Regionaal Archief is te vinden in de tijdschriften van de historische verenigingen.

Bijna alle verenigingen geven een periodiek uit. De bladen kunnen heel verschillend zijn van uiterlijk, inhoud of frequentie waarmee ze verschijnen. Maar, of het nu gaat om een eenvoudig informatieblad of een 'glossy' magazine, allemaal zijn ze interessant voor wie informatie zoekt over zijn of haar stad of dorp.

Steeds meer van deze tijdschriften zijn digitaal te zien op de website van het Regionaal Archief Alkmaar. Inmiddels is met een groot aantal verenigingen een overeenkomst afgesloten waarin de digitale beschikbaarheid wordt geregeld. Niet alle jaargangen zijn altijd vanuit huis zichtbaar. Sommige verenigingen kiezen ervoor om de laatste jaren nog niet via internet te tonen. Als deze jaargangen al wel zijn gedigitaliseerd zijn ze in te zien op de computers van de openbare bibliotheken in Den Helder School 7, Nieuw Den Helder, Julianadorp, Schagen, Tuitjenhorn en in Den Burg op Texel. En natuurlijk in de studiezaal van het Regionaal Archief. Daar kunt u ook de originele papieren tijdschriften vinden.

Recent zijn toegevoegd de volgende tijdschriften: *De Overhaal*, historisch magazine Heerhugowaard (1994 -2015), *Van Otterplaat tot Groenveldsweid*, uitgave van de Stichting Langedijker Verleden (1997-2017), *Kroniek van Oudorp*, uitgave van Stichting Historisch Oudorp (2006-2013) en het Tijdschrift van de Cultuurhistorische Vereniging Scoronlo (1989-2015).

Dorus Rijkers in kleur

Een manier om het verleden nog sprekender te maken is het inkleuren van historische zwart-witfoto's. Voor een goed resultaat moet het origineel heel scherp zijn. Vaak is dat het geval bij foto's op glasplaten, een techniek die in de tweede helft van de negentiende eeuw werd ontwikkeld. Kleine details op de foto's komen door de inkleuring sterk naar voren. Het Regionaal Archief heeft inmiddels al diverse foto's uit de collectie laten inkleuren door de Roemeense kunstenaar Jecinci. Foto's van de Bergense fotograaf Bonda, foto's van gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog in de regio, de Bevrijding, de viering van Sinterklaas en andere thema's zijn te zien op de Flickr-website van het Archief: www.bit.ly/ingekleurd. Daar vindt u ook deze prachtig ingekleurde portretfoto uit 1927 van Dorus Rijkers, de beroemde Helderse redder van drenkelingen.

Uitgave: Regionaal Archief Alkmaar, Bergerweg 1, Postbus 9232, 1800 GE Alkmaar
Telefoon: 0728508200 - E-mail: info@archiefalkmaar.nl - Website: www.archiefalkmaar.nl
Archivaria is een uitgave voor contribuanten van de stichting 'Vrienden van het Archief van Alkmaar en omgeving'. Het bestuur van de stichting wordt gevormd door dr. J.C.M. Cox (voorzitter), M. Noot, F. Timmer (secretaris) en S.P.A. Zuurbier (penningmeester).